

ศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรีสู่การสร้างสรรคจิตรกรรมร่วมสมัย¹

received 03 MAR 2021 revised 19 SEP 2022 accepted 27 SEP 2022

พัฒนภัตสร ภัทราภสิทธิ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาออกแบบทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาศิลปะแบบพระราชนิยมเพื่อสรุปข้อค้นพบของรูปแบบการสร้างสรรคผลงานศิลปะแบบพระราชนิยม ศึกษาศิลปะร่วมสมัยเพื่อสรุปข้อค้นพบของรูปแบบการสร้างสรรคผลงานศิลปะร่วมสมัย และสร้างสรรคจิตรกรรมร่วมสมัยโดยมีแรงบันดาลใจจากศิลปะแบบพระราชนิยมสมัยรัชกาลที่ 3 ผู้วิจัยศึกษาศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี จำนวน 5 วัด ที่เข้าเกณฑ์การก่อสร้างตามแบบพระราชนิยม เป็นวัดที่สร้างโดยกษัตริย์ พระบรมวงศ์ ขุนนาง และสามัญชน อันเป็นกรณีที่สามารถให้ข้อมูลได้มาก (Information-rich cases) คือ วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร วัดนางนองวรวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดเศวตฉัตรวรวิหาร และวัดประเสริฐสุทธาวาส ผู้วิจัยได้สร้างแบบร่างงานจิตรกรรม และแบบสัมภาษณ์ เข้าทำการสัมภาษณ์ศิลปินอิสระ อาจารย์ศิลปะ และนักวิชาการทางด้านศิลปะ โดยใช้ทฤษฎีทัศนศิลป์ เกณฑ์การประเมินคุณภาพ และคุณค่าของจิตรกรรม (Soonpongsri 2016, 211 - 294) ประยุกต์เป็นแบบสัมภาษณ์และใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพและคุณค่าของงานจิตรกรรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา

ผลการสำรวจการประเมินคุณภาพและคุณค่าของผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยแรงบันดาลใจจากศิลปะแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 พบว่าผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยชุดนี้สะท้อนคุณค่าทั้ง 3 ด้าน 1) ด้านคุณค่าทางความงาม การจัดองค์ประกอบมีความเหมาะสม รูปทรงที่มาจากโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมรวมถึงลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยจีน 2) ด้านคุณค่าทางด้านอารมณ์ความรู้สึกสร้างความประทับใจให้ความรู้สึกซาบซึ้งถึงความเป็นมาในอดีต 3) ด้านการแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมายสามารถสื่อความหมายได้ดีทางด้านความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนาและความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน ส่วนในด้านเศรษฐกิจยังสื่อความหมายไม่ชัดเจน ซึ่งจากคุณค่าทางด้านความงาม ทางด้านอารมณ์ความรู้สึก และ

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัย เรื่อง “อิทธิพลศิลปกรรมจีนแบบพระราชนิยมในวัดไทย ฝั่งธนบุรี สู่การสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมร่วมสมัย” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ประจำปี 2017 ดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จปี 2019

ทางด้านการแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมายที่ปรากฏในงานจิตรกรรมชุดนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ความงามแบบพิเศษจากศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทย ผังชนบุรี ที่เป็นความงามข้ามกาลเวลาจนถึงยุคปัจจุบัน ควรค่าต่อการตระหนักรู้ รวบรวมองค์ความรู้สู่การสร้างสรรค์ และถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลัง

คำสำคัญ: ศิลปะแบบพระราชนิยม, ผังชนบุรี, จิตรกรรมร่วมสมัย

Royal Style Art in Thonburi Thai Temples to The Creation of Contemporary Painting¹

Panpassorn Phatthapasit

Lecturer, Bachelor of Fine and Applied Arts Program in Visual Arts Design

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Dhonburi Rajabhat University

Abstract

This research aimed study royalism art to draw conclusions of the form of creation of royal style art works, study contemporary art to summarize the findings of contemporary art forms of creation and create contemporary paintings inspired by royal style art in the reign of King Rama III. The researcher studied royalist art in five Thai temples in Thonburi that constructed according to the royal style and built by kings, royal families, nobles and common people, which consider very informative cases, namely Wat Ratchorasaram Ratchaworawihan, Wat Nang Nong Worawihan, Wat Kalayanamit Woramahawihan, Wat Sawetachat Worawihan. and Wat Prasert Sutthawat. Then, the researcher had created a sketch of the painting and interview form. The interviews were conducted on independent artists, Art teachers and art scholars. Visual arts theories and criteria for assessing the quality and value of painting. (Soonpongsri 2016, 211 - 294) were applied into interview form and used as a criterion for assessing the quality and value of painting. Descriptive analysis was used.

The findings of quality and value assessment of the contemporary painting inspired by the influence of royal style art during King Rama III's reign revealed that this set of contemporary paintings reflects all 3 values. 1) The aesthetic value; the composition was appropriate with the forms in which derived from architectural structure and pattern of the unique Thai - Chinese blended culture. 2) The emotional value; the paintings were impressive and appreciative for

¹ This research paper is part of the research paper "The Influence of Chinese Art According to Royal Style of Thai Temples in Thonburi Area Leading to The Creation of Contemporary Painting" By receiving research funding from Dhonburi Rajabhat University. Yearly 2017 Completed a year of research 2019

the past glory. 3) the conceptual value; the paintings were meaningful presenting the prosperity of Buddhism and the relationship between Thai and China even though the economic side was not so clearly showed in the paintings. All three of aesthetic, emotional and conceptual values shown in this set of paintings could be reflected the unique beauty influenced by Royal style art of Thai temple in Thonburi area. It was the classical and timeless beauty, worthy of awareness to be knowledgeably collected and pass on to the next generation.

Keywords: Royal style art, Thonburi area, Contemporary painting

บทนำ

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-จีน ที่สืบเนื่องมากกว่าพันปีส่งผลให้งานศิลปกรรมบางส่วนของไทยได้รับแรงบันดาลใจมาจากวัฒนธรรมจีนในยุคเริ่มต้นทวารวดี ซึ่งความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมนี้ชัดเจนมากขึ้นราว 700 ปี อันปรากฏหลักฐานอยู่ในงานช่างหรืองานศิลปะ จากงานช่างสมัยสุโขทัย ล้านนา ออยุธยา ธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นจวบจนปัจจุบัน (Leksukhum 2007, 7) ซึ่งยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นช่วงที่วัฒนธรรมจีนหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากไทยได้ค้าขายกับจีน รวมถึงการอพยพของชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ชาวไทยเชื้อสายจีนบางส่วนเข้ารับราชการในราชสำนักไทย ปัจจุบันดังกล่าวทำให้เกิดความนิยมศิลปะจีนขึ้น (Phakdeekham and Phakdeekham 2010, 7) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงได้วางรากความเจริญทางการค้าขายระหว่างไทยจีน และด้วยความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงได้สร้างและบูรณะวัดเป็นจำนวนมาก โดยมีวัดราชโอรสฯ เป็นวัดต้นแบบในการบูรณะที่นำศิลปะจีนมาประยุกต์จนกลายเป็น “วัดนอกอย่าง” ศิลปะพระราชนิยมเป็นที่ยอมรับและแพร่หลายสู่การสร้างโบสถ์วิหารทั่วกรุงเทพฯ ธนบุรี และหัวเมืองสำคัญต่าง ๆ รวม 60 - 70 แห่ง (Luechaphatthanaporn 2005, 27) จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนับว่าเป็นก้าวที่สำคัญของงานศิลปกรรมไทยที่สะท้อนประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของไทย-จีน

ชญาณี วัต ปัญญาเพชร (Panyapetch 2015, 86) กล่าวไว้ในวารสารวิจิตรศิลป์ ว่า “ศิลปะร่วมสมัยไทย” หมายถึง รูปแบบศิลปะที่ปรากฏขึ้นในยุคปัจจุบัน มีลักษณะถึงอัตลักษณ์ไทยที่หลากหลาย ไม่เน้นถึงรูปแบบศิลปะไทยประเพณี ศิลปะไทยประจำชาติ และศิลปะไทยสมัยใหม่ที่พัฒนามาจากรากเหง้าประเพณีไทย

อัจฉรา นวลสวาท (Nuansawat 2015, 10) กล่าวไว้ในหนังสือศิลปะร่วมสมัยไทยว่า ศิลปะร่วมสมัยในไทย หมายถึง ศิลปะที่อยู่ร่วมสมัยปัจจุบัน สร้างสรรค์ขึ้นโดยศิลปินปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการสร้างสรรค์ทั้งรูปแบบ เทคนิควิธีการ ถ้าเป็นแบบปัจจุบันก็นับว่าเป็นศิลปะร่วมสมัยอย่างแท้จริง หากศิลปินเสียชีวิตไปแล้ว แต่ผลงานยังมีอายุไม่มากเกินกว่า 50 ปี ก็ควรนับเป็นศิลปะร่วมสมัยได้

ศิลปะร่วมสมัยไทยเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดหลังอาณานิคมในทศวรรษที่ 1990 แนวคิดหลังอาณานิคมเป็นแนวคิดที่พยายามรื้อถอนความคิดของตะวันตกที่เข้าไปสร้างอำนาจต่อตะวันออก แม้ลัทธิอาณานิคมได้สิ้นสุดลงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ลัทธิอาณานิคมยังส่งผลกระทบมาถึงปัจจุบัน แนวคิดหลักของหลังอาณานิคม คือ 1) แนวคิดบูรพาคตินิยม คือ การสร้างตัวแทนตะวันออกในสายตาของตะวันตกจากพื้นฐานวิธีคิดแบบทวีลักษณ์ 2) แนวคิดแบบลูกผสม คือ ลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรมเพื่อใช้ต่อรองปรัชญาสารัตถนิยมในความคิดอาณานิคม 3) แนวคิดชาติในยุคสมัยใหม่ที่เป็นผลพวงจากลัทธิอาณานิคม พัฒนาการศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทยเติบโตมาพร้อมกับประวัติศาสตร์การสร้างชาติ ซึ่งเกิดขึ้นจากอิทธิพลจากตะวันตกในทศวรรษ 1990 เป็นยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกันทั่วโลก ทำให้สังคมไทยเกิดการแลกเปลี่ยนอิทธิพลจากต่างประเทศ (Panyapetch 2015, 86 - 91) ศิลปะร่วมสมัยไทยมีขอบข่าย 2 ประเภท คือ 1. วิจิตรศิลป์ คือ ศิลปะที่อำนวยความสะดวกทางใจมุ่งเน้นความงามมากกว่าประโยชน์ใช้สอย เช่น ทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดง วรรณศิลป์ 2. ประยุกต์ศิลป์ คือ ศิลปะที่อำนวยความสะดวกใช้สอยมากกว่าความงาม เช่น สถาปัตยกรรม มัณฑนศิลป์ เฟอร์นิเจอร์ และอื่น ๆ (Office of Contemporary Art and Culture Ministry of Culture 2017, A - B)

งานศิลปะร่วมสมัยของไทยในปัจจุบันได้รับอิทธิพลทางรูปแบบและเทคนิคจากศิลปะตะวันตก มุ่งเน้นสร้างสรรค์ผลงานจากแรงบันดาลใจ สะท้อนความรู้สึกนึกคิดจากสิ่งเร้าทางสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ผ่านการตีความตามแต่ประสบการณ์ของแต่ละคน และมีกระบวนการสร้างสรรค์อย่างอิสระ ส่งผลให้งานศิลปกรรมไทยในยุคปัจจุบันมีความหลากหลาย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของโลกปัจจุบันยังมีการสร้างสรรค์ศิลปกรรมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากศิลปวัฒนธรรมไทย อันมีคุณค่ายิ่ง เป็นเครื่องสะท้อนเอกลักษณ์ไทย และเป็นการบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านมุมมองและทัศนคติของศิลปิน

การศึกษาศิลปะแบบพระราชนิยมที่ปรากฏในวัดไทยฝั่งธนบุรี จำนวน 5 วัด คือ วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร วัดนางนองวรวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรวิหาร วัดเศวตฉัตรวรวิหาร และวัดประเสริฐสุทธาวาสเป็น การศึกษาองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจีนที่ผสมผสานกับศิลปกรรมไทยตามรูปแบบของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม และงานศิลปกรรม อันเป็นมรดกที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์เพื่อทำนุบำรุงและสืบทอดต่อไป มาบูรณาการหลักการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย และสร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยที่มีคุณค่า สะท้อนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่และยาวนานของชนชาติไทยและจีน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาศิลปะแบบพระราชนิยมเพื่อสรุปข้อค้นพบของรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแบบพระราชนิยม
2. ศึกษาศิลปะร่วมสมัยเพื่อสรุปข้อค้นพบของรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย
3. สร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยโดยมีแรงบันดาลใจจากศิลปะแบบพระราชนิยมสมัยรัชกาลที่ 3

การดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาตามขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาวัดไทยแบบพระราชนิยมในฝั่งธนบุรี

ผู้วิจัยทำการศึกษาศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทยสมัยรัชกาลที่ 3 ฝั่งธนบุรี จำนวน 5 วัด ที่เข้าเกณฑ์การก่อสร้างตามแบบพระราชนิยม เป็นวัดที่สร้างโดยกษัตริย์ พระบรมวงศ์ ขุนนาง และสามัญชน อันเป็นกรณีที่สามารถให้ข้อมูลได้มาก (Information-rich cases) คือ วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร วัดนางนองวรวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรวิหาร วัดเศวตฉัตรวรวิหาร และวัดประเสริฐสุทธาวาส โดยเนื้อหาที่ทำการศึกษาประกอบไปด้วยงานสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรม

2. ศิลปะร่วมสมัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย โดยเนื้อหาที่ทำการศึกษาประกอบไปด้วยความหมายและที่มาของศิลปะร่วมสมัย การแบ่งกลุ่มของศิลปะร่วมสมัย ประเภทของศิลปะร่วมสมัย และทฤษฎีทัศนศิลป์ เกณฑ์การประเมินคุณภาพและคุณค่าของจิตรกรรม (Soonpongsri 2016, 211 - 294)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคือกลุ่มตัวแทนแบบเจาะจง ได้แก่ ศิลปินอิสระ 5 คน อาจารย์ศิลปะ 5 คน และนักวิชาการทางด้านศิลปะ 5 คน รวมจำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อประเมินคุณภาพและคุณค่าในผลงานจิตรกรรม

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ และแบบร่างงานจิตรกรรมที่ได้แรงบันดาลใจจากศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี

1. แบบสัมภาษณ์ เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ประกอบแบบร่างงานจิตรกรรม โดยแบบสัมภาษณ์ ประยุกต์จากเกณฑ์การประเมินคุณภาพและคุณค่าของจิตรกรรม (Soonpongsri 2016, 211 - 294) เป็นเครื่องมือวิจัยที่ประเมินคุณภาพและคุณค่าของแบบร่างจิตรกรรม และนำเครื่องมือวิจัยนี้ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ และแบบร่างจิตรกรรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ สำหรับการช่วยคัดเลือกแบบร่างงานจิตรกรรม ได้แก่ ศิลปินอิสระ จำนวน 5 ท่าน อาจารย์ศิลปะ จำนวน 5 ท่าน และนักวิชาการทางด้านศิลปะ จำนวน 5 ท่าน รวมจำนวน 15 ท่าน

2. งานจิตรกรรมที่ได้แรงบันดาลใจจากศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี

2.1 แบบร่างงานจิตรกรรม จำนวน 5 วัด คือ วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร วัดนางนองวรวิหาร วัดกัลยาณมิตร-วรมหาวิหาร วัดเศวตฉัตรวรวิหาร และวัดประเสริฐสุทธาวาส วัดละ 3 แบบร่าง รวมทั้งหมด 15 แบบร่าง ใช้ทฤษฎีองค์ประกอบของงานทัศนศิลป์ (Soonpongsri 2016, 223 - 224) เพื่อให้ได้แบบร่างที่จะมาพัฒนาเป็นผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมที่ได้แรงบันดาลใจจากศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี จำนวน 5 วัด วัดละ 1 ชิ้นผลงาน รวม 5 ชิ้นผลงาน

2.2 ผลงานจิตรกรรมที่ได้แรงบันดาลใจจากศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี จำนวน 5 วัด วัดละ 1 ชิ้นผลงาน รวม 5 ชิ้นผลงาน

การรวบรวมข้อมูล

1. เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์รอบที่ 1 กลุ่มตัวแทนแบบเจาะจง อันได้แก่ ศิลปินอิสระ อาจารย์ศิลปะ และ นักวิชาการทางด้านศิลปะ รวม 15 คน โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้น ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบร่าง จิตรกรรมที่ได้แรงบันดาลใจจากศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี จำนวน 5 วัด วัดละ 3 ชิ้นผลงาน รวม 15 ชิ้นผลงาน เพื่อให้กลุ่มตัวแทนลงความเห็นคัดเลือกให้เหลือเพียง 1 ชิ้นผลงาน ต่อ 1 วัด รวม 5 ชิ้นผลงาน และนำกลับมาปรับปรุงพัฒนาแบบร่างตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวแทน เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมต่อไป

2. เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์รอบที่ 2 ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้น ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชุดเดิมและ ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมที่ได้แรงบันดาลใจจากศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี จำนวน 5 วัด วัดละ 1 ชิ้นผลงาน รวม 5 ชิ้นผลงาน ที่ได้สร้างสรรค์ตามแบบร่างที่ทำการปรับปรุงจากข้อคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวแทนแบบเจาะจงในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์รอบที่ 1 เข้าสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทน แบบเจาะจง กลุ่มเดิมเพื่อหาข้อสรุปจากผลของการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่ได้แรงบันดาลใจศิลปกรรมแบบ พระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาและนำเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน รวมทั้งเข้าสัมภาษณ์ กลุ่มตัวแทน แบบเจาะจง อันได้แก่ ศิลปินอิสระ อาจารย์ศิลปะ และนักวิชาการทางด้านศิลปะ รวม 15 คน สามารถสรุป ข้อค้นพบจากแบบร่างทั้ง 15 ชิ้น เพื่อประเมินคุณภาพและคุณค่าในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่ได้ แรงบันดาลใจศิลปะแบบพระราชนิยมในวัดไทย ฝั่งธนบุรี

ขอบเขตของการสร้างสรรค์งานจิตรกรรม

สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมแรงบันดาลใจจากศิลปะแบบพระราชนิยมในวัดไทย โดยเทคนิคสีอะคริลิก จำนวน 5 ชิ้น ขนาด 40X60 เซนติเมตร และ 45X60 เซนติเมตร สรุปผลที่ได้จากการศึกษา พร้อมจัดทำ ข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

1. ศิลปะแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี

จากการศึกษาศิลปะแบบพระราชนิยม ผู้วิจัยได้ศึกษาวัดที่ก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 ในฝั่งธนบุรี ที่เข้าเกณฑ์ การก่อสร้างตามแบบพระราชนิยม และมีเนื้อหาที่สามารถให้ข้อมูลได้มาก ได้แก่ 1) วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร

2) วัดนางนองวรวิหาร 3) วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร 4) วัดเศวตฉัตรวรวิหาร 5) วัดประเสริฐสุทธาวาส โดยเนื้อหาการศึกษาประกอบไปด้วยงานสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรม

ในการวิเคราะห์งานศิลปกรรมที่รับอิทธิพลศิลปกรรมจีนแบบพระราชนิยมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พอสรุปรูปแบบที่สำคัญดังนี้

หน้าบันจากเดิมที่เป็นเครื่องไม้ มีลายจำหลักที่หน้าบัน รวมทั้งช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ปิดทองประดับกระจก ได้ปรับเปลี่ยนเป็นการก่ออิฐถือปูนแทนซึ่งมีความคงทนถาวรกว่า และประดับด้วยเครื่องกระเบื้องถ้วยหรือเครื่องกระเบื้องเคลือบลายสิริมงคลอันได้แก่เป็นรูปสัตว์ รวมถึงรูปพรรณพฤกษา

เสาพาไล ที่ทำหน้าที่รองรับน้ำหนักของชายคาปีกนกกรอบอาคาร เปลี่ยนรูปจากเสากลมเรียวสวยแบบอยุธยา เป็นแท่งสี่เหลี่ยมทึบตัน หนา ไม่มีบัวหัวเสา เพื่อให้เหมาะกับการรับน้ำหนักเครื่องหลังคาที่เปลี่ยนเป็นปูน

ซุ้มประตูหน้าต่าง เป็นปูนปั้นติดกับผนังโดยตรง ผูกลายขึ้นใหม่และประดับด้วยเครื่องกระเบื้องถ้วยขึ้นเล็กขึ้นใหญ่ ตามรูปแบบของลาย ขณะที่รูปแบบเดิมเป็นซุ้มทรงมณฑปหรือทรงบันแถลง หรือทรงอื่น ๆ ที่ประดับการปิดทองประดับกระจก ส่วนตัวบานจะใช้ลวดลายจีนประดับหรือทวารบาลแบบจีนที่บ้านประดู่

ภาพจิตรกรรม ภายในพบสัญลักษณ์ ลวดลายสิริมงคลของจีน มีเนื้อหาแบบจีน อันได้แก่ ภาพเครื่องตั้งเครื่องบูชา ภาพวรรณกรรมสามก๊ก ภาพฮก ลก ชิว และภาพพรรณพฤกษาและดอกพุดตาน

ตุ๊กตาตุ๊กตาจีนรูปแบบต่าง ๆ จะตั้งอยู่รายรอบบริเวณวัด มากน้อยตามความสำคัญของวัดแห่งนั้น

ซุ้มเสมา ซุ้มประตูเข้าวัดจะมีลักษณะแบบจีนหรือทรงเกี้ยว

การผสมผสานระหว่างศิลปะไทยและศิลปะจีนจนเป็นแบบอย่างของศิลปะแบบพระราชนิยมนั้น คือ การปรับเปลี่ยนรูปทรงส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมไทยเป็นแบบจีนและการนำลวดลายมงคลจีนมาจัดวางภายใต้โครงสร้างของสถาปัตยกรรมไทย เช่น หลังคาของโบสถ์หรือวิหารได้ตัดเครื่องบนออกทั้งหมดคือตัดส่วนที่เป็นช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หลังคาแบบจีนสองชั้น มุงด้วยกระเบื้องแบบไทย และในส่วนที่เป็นหน้าบันปรับเปลี่ยนวัสดุจากไม้เป็นการก่ออิฐถือปูนแบบเรียบ ๆ แทนประดับหน้าบันด้วยกระเบื้องเคลือบ ลวดลายสิริมงคลตามคติจีน หรือที่เรียกว่า ฮก ลก ชิว สื่อความหมายถึงความร่ำรวย ความเจริญมีบุญวาสนา และความมีอายุยืน ได้แก่ ภาพดอกไม้ ต้นไม้ แจกันดอกเบญจมาศ รูปสัตว์ เช่น มังกร หงส์

ลวดลายสิริมงคลตามคติจีนเป็นรูปสัญลักษณ์แทนคำอวยพรของจีน ความหมายมงคล 9 ด้าน ได้แก่ อายุยืน โชคลาภ สมปรารถนา ลูกหลานสืบสกุล ปิดเป่าสิ่งไม่ดี ความสุข ประสบความสำเร็จ ความรัก และความร่ำรวย สามารถแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

1. รูปบุคคลมงคล คือ ฮก ลก ชีว เป็นรูปสัญลักษณ์แทนคำอวยพรในรูปของมนุษย์

เทพฮก หรือเทพแห่งโชคลาภ ความร่ำรวย ความสุข สวมชุดและหมวกคหบดี ลายผ้าเป็นลายเงินตราโบราณ มือหนึ่งอุ้มเด็ก เด็กจะถือหยวนเป่า อีกมือหนึ่งถือม้วนหนังสือ

เทพลก หรือเทพแห่งยศศักดิ์ ความเจริญ บุญวาสนา แต่งกายชุดขุนนางโบราณสมัยราชวงศ์หมิงสวมหมวกยศ และเข็มขัดตำแหน่งมหาเสนาบดี มือหนึ่งถือหุรั้อ

เทพชีว หรือเทพแห่งความยั่งยืน อายุยืน เป็นรูปชายชรา ศีรษะล้านคล้ายผลท้อ มือหนึ่งถือไม้เท้า อีกมือถือผลท้อ มีนกกระเรียนเป็นพาหนะ

2. รูปสัตว์มงคล เช่น หงส์ มังกร หมายถึง มียศศักดิ์ ความเจริญ บุญวาสนา

3. รูปพืชมงคล คือ ดอกไม้ ผลไม้ ต้นไม้ เช่น ดอกเบญจมาศ ผลทับทิม หมายถึง โชคลาภ ความร่ำรวย ความเจริญ งอกงาม การมีลูกหลานสืบสกุล ดอกโบตั๋นหรือพุดตาน หมายถึง มียศศักดิ์ ความเจริญ บุญวาสนา ความร่ำรวย ความรัก ลูกท้อ ต้นสน ต้นไผ่ หมายถึง อายุยืน มีโชคลาภ และสืบทอด หมายถึง มียศศักดิ์ ความเจริญ บุญวาสนา

4. รูปสิ่งของมงคล เช่น แจกัน เครื่องดนตรี หนังสือ กระเช้าดอกไม้ รูปภาพ หนังสือ หมายถึง โชคลาภ ความร่ำรวย

5. ลวดลายมงคลต่าง ๆ เช่น ลายเมฆ ลายคลื่นน้ำ หมายถึง โชคลาภ ความร่ำรวย มียศศักดิ์ ความเป็นอมตะ ลายเมฆ หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ลายประแจจีน หมายถึง อายุยืน (Sriyanalak 2011, 35 - 36)

การจัดวางลวดลายมีลักษณะการผูกมัดลายสัญลักษณ์สิริมงคลของจีนโดยมีแกนกลางตามลำดับจากบนลงล่าง ยกตัวอย่างจากหน้าบันพระอุโบสถวัดราชโอรสารามราชวรวิหาร คือด้านบนสุดจะเป็นเครื่องดนตรี “ซิ่ง” ที่แปลว่าการเฉลิมฉลอง ตรงกลางเป็นรูปแจกันดอกไม้ หมายถึงความสงบสุข ด้านข้างทั้งสอง เป็นภาพผีเสื้อ อาวุธเขียน หงส์ และมังกร ในส่วนหน้าบันชั้นล่าง ประกอบด้วยภาพบ้านอยู่กลางภาพสองข้างเป็นภาพเขามอ ต้นไม้ และสัตว์ต่าง ๆ เช่น สิงโต กิเลน กวาง กระบือ ไก่ นก ต่าง ๆ และภาพดอกไม้ต่าง ๆ เช่น ดอกบัว ดอกพุดตาน (Phakdeekham and Phakdeekham 2010, 139)

การนำลวดลายมงคลจีนมาจัดวางภายใต้โครงสร้างของสถาปัตยกรรมไทยนอกจากการประดับที่หน้าบันแล้วยังประดับที่บริเวณซุ้มประตูหน้าต่างเป็นปูนปั้นติดกับผนังประดับด้วยเครื่องกระเบื้องถ้วยลวดลายจีน ประติมากรรมทวารบาลแบบจีน ภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถ เป็นลวดลายสิริมงคลของจีน เช่น ภาพเครื่องตั้งเครื่องบูชา ภาพวรรณกรรมสามก๊ก ภาพฮก ลก ชีว และภาพพรรณพฤกษาและดอกพุดตาน เป็นต้น แทนภาพจิตรกรรมทางพุทธประวัติ

ในส่วนของการตกแต่งบริเวณภายนอก ตึกตาศิลาจีนรูปแบบต่าง ๆ เช่น ชุนนาง นักบวช เทพ ฮก ลก ซิ่ว และสัตว์ในตำนาน ตึกตาศิลาจีนแบบจีนโบราณแบบจีน ชุ่มเสมาทรงเกี้ยว กระจกหรือเจดีย์แบบจีน เสาศิลามังกร ชุ่มประติมากรรมแบบจีนหรือโหล่นทวาร

2. ศิลปะร่วมสมัย

ศึกษาความหมายและที่มาของศิลปะร่วมสมัย การแบ่งกลุ่มของศิลปะร่วมสมัย ประเภทของศิลปะร่วมสมัย และทฤษฎีทัศนศิลป์ เกณฑ์การประเมินคุณภาพและคุณค่าของจิตรกรรม (Soonpongsri 2016, 211 - 294) และสรุปการศึกษาทั้ง 2 ส่วน เพื่อนำมาจัดทำแบบสัมภาษณ์พร้อมแบบร่างงานจิตรกรรมและสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยที่แสดงอิทธิพลศิลปกรรมจีนแบบพระราชนิยม

ศิลปะร่วมสมัย หมายถึง ศิลปะที่อยู่ร่วมสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นงานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยศิลปินปัจจุบัน ไม่ใช่ศิลปินในอดีต นอกจากนี้แล้วยังต้องพิจารณาถึงแนวทางการสร้างงาน และเทคนิควิธีการการสร้างสรรค์ของศิลปินว่าเป็นแบบปัจจุบันหรือไม่ ถ้าเป็นแบบปัจจุบันก็นับว่าเป็นศิลปะร่วมสมัยอย่างแท้จริง ศิลปะร่วมสมัยมีที่มาจากทางสังคมตะวันตก ส่วนเมืองไทยได้นำเอารูปแบบมาประยุกต์ ผสมผสานกับรูปแบบศิลปะของไทย งานศิลปะร่วมสมัยจึงสะท้อนความเป็นตัวตนของศิลปิน ศิลปินมีสิทธิ์ที่จะเลือกรูปแบบ เทคนิควิธีการทำงานได้หลากหลาย

ศิลปะร่วมสมัยไทยเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดหลังอาณานิคมในทศวรรษที่ 1990 การล่าอาณานิคมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้สร้างระบบชุดความรู้ที่เชื่อว่าอาณานิคมมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดยุโรปเป็นศูนย์กลางและผูกติดความคิดเรื่องเชื้อชาติที่มาพร้อมกับลัทธิจักรวรรดินิยมยุโรป ที่เจ้าของอาณานิคมอ้างว่าเป็นผู้มีอารยธรรมเจริญก้าวหน้า หรือเป็นผู้ศิวิไลซ์ ก่อให้เกิดภาวะความแตกต่างระหว่างเจ้าอาณานิคมและเมืองขึ้น พบได้ในกระบวนการด้านประวัติศาสตร์ การเมือง วัฒนธรรม และศิลปะ แนวคิดหลังอาณานิคมเป็นแนวคิดที่พยายามรื้อถอนความคิดของตะวันตกที่เข้าไปสร้างอำนาจต่อวันออก แม้ลัทธิอาณานิคมได้สิ้นสุดลงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ลัทธิอาณานิคมยังส่งผลกระทบมาถึงปัจจุบัน แนวคิดหลักของหลังอาณานิคม คือ 1) แนวคิดบูรพาคตินิยม ว่าด้วยการสร้างตัวแทนตะวันออกในสายตาของตะวันตกจากพื้นฐานวิธีคิดแบบทวิลักษณ์ 2) แนวคิดแบบลูกผสม อธิบายถึงลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรมเพื่อใช้ต่อรองปรัชญาสารัตถนิยมที่แฝงในความคิดอาณานิคม 3) แนวคิดชาติในยุคสมัยใหม่ที่เป็นผลพวงจากลัทธิอาณานิคม พัฒนาการศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทยเติบโตมาพร้อมกับประวัติศาสตร์การสร้างชาติ เกิดขึ้นจากอิทธิพลอำนาจภายใน และอำนาจภายนอก คือจากตะวันตกในทศวรรษ 1990 เป็นยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกันทั่วโลก ทำให้สังคมไทยเกิดการแลกเปลี่ยนอิทธิพลจากต่างประเทศ วงการศิลปะร่วมสมัยไทยได้รับการยอมรับจากเวทีศิลปะนานาชาติ (Panyapetch 2015, 86 - 91)

ศิลปะร่วมสมัยสามารถแบ่งกลุ่มตามจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์ของศิลปิน เป็น 3 กลุ่ม (Tangchalok 2007, 77 - 111)

1. ศิลปะเป็นภาษาแห่งความงาม
2. ศิลปะเป็นภาษาแห่งอารมณ์ ความรู้สึก
3. ศิลปะเป็นภาษาแห่งความคิด หรือ ศิลปะเป็นภาษาแห่งความหมาย

ประเภทของศิลปะร่วมสมัยสำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดขอบข่ายงานศิลปะร่วมสมัยออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. วิจิตรศิลป์ คือ ศิลปะที่อำนวยประโยชน์ทางใจที่มุ่งเน้นความงาม และความพึงพอใจ มากกว่าประโยชน์ใช้สอย หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ และอารมณ์เป็นสำคัญ ในที่นี้หมายรวมถึง ทัศนศิลป์ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะภาพพิมพ์ ศิลปวัฒนธรรมการแสดง เช่น การละคร การดนตรี นาฏศิลป์ การแสดงพื้นบ้าน วรรณศิลป์ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน เป็นต้น (Office of Contemporary Art and Culture Ministry of Culture 2017, A)

2. ประยุกต์ศิลป์ คือ ศิลปะที่อำนวยประโยชน์ทางกายมุ่งเน้นประโยชน์ทางการใช้สอยมากกว่าความงาม หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกาย เช่น สถาปัตยกรรม มัณฑนศิลป์ เรขศิลป์ ภาพยนตร์ การออกแบบเครื่องแต่งกาย และอื่น ๆ (Office of Contemporary Art and Culture Ministry of Culture 2017, B)

งานศิลปะร่วมสมัยในแต่ละประเภทรุ่นนั้นล้วนเกิดจากจินตนาการ ต่อยอดภูมิปัญญาผนวกด้วยความคิดสร้างสรรค์ หลอมรวมเป็นผลงานศิลปะร่วมสมัยอันทรงคุณค่า เป็นประโยชน์ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าทางจิตใจและประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิต ตามประเภทหรือคุณลักษณะของผลงานศิลปวัฒนธรรมนั้น ๆ

ทฤษฎีทัศนศิลป์ เกณฑ์การประเมินคุณภาพและคุณค่าของจิตรกรรม เป็นเกณฑ์ตัดสินคุณภาพและคุณค่าในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ ซึ่งแยกแยะรายละเอียดมากขึ้น ประกอบด้วย 1) มโนภาพ สูงต่ำเทียบกับมาตรฐานทั่วไปมาน้อยเพียงไร 2) อารมณ์ความรู้สึกสะท้อนใจมีการประจักษ์แห่งศิลปะหรือไม่ 3) การแสดงออกได้ชัดเจนแจ่มชัดตามจุดมุ่งหมาย 4) การจัดองค์ประกอบ ผู้สร้างได้กระทำอย่างบรรลุถึงทั้งด้านมโนภาพ อารมณ์ ความรู้สึก สะท้อนใจ และการแสดงออกอย่างสมบูรณ์เป็นเอกภาพ 5) อัตลักษณ์ของกระบวนการ มีความเป็นตัวเอามากน้อยเพียงไร และเทคนิคกลวิธีและทักษะ (Soonpongsri 2016, 211 - 294) ผู้วิจัยได้นำเกณฑ์ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์และใช้เป็นเกณฑ์ประเมินคุณภาพและคุณค่าในการคัดเลือกแบบร่างงานจิตรกรรม

จากข้อมูลศิลปะร่วมสมัยนั้น ผู้วิจัยมุ่งเน้นการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยในประเภทงานจิตรศิลป์ ซึ่งเป็นศิลปะที่อำนวยความสะดวกทางใจที่มุ่งเน้นความงดงาม และความพึงพอใจ ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ อารมณ์เป็นสำคัญ โดยผู้วิจัยเลือกสาขาทัศนศิลป์ สร้างสรรค์ด้วยเทคนิคจิตรกรรมซึ่งสามารถแสดงออกถึงคุณค่าทางความงาม อารมณ์ความรู้สึก และสามารถแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมาย จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการศึกษาศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยใช้ทฤษฎีทัศนศิลป์ เกณฑ์การประเมินคุณภาพและคุณค่าของจิตรกรรม เป็นเกณฑ์ตัดสินคุณภาพและคุณค่าในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ซึ่งแยกแยะรายละเอียดมากขึ้น ประกอบด้วย มโนภาพ อารมณ์ความรู้สึกสะท้อนใจ มีการประจักษ์แห่งศิลปะ การแสดงออก การจัดองค์ประกอบ อัตลักษณ์ของกระบวนและเทคนิคกลวิธีและทักษะ (Soonpongsri 2016, 292 - 294) ซึ่งผู้วิจัยได้นำเกณฑ์ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ และใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกแบบร่างงานจิตรกรรม

3. สร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยโดยมีแรงบันดาลใจจากศิลปะแบบพระราชนิยม ในสมัยรัชกาลที่ 3

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาในส่วนของศิลปะแบบพระราชนิยม ผู้วิจัยได้นำรูปทรงทางสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรมมาใช้ในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมร่วมสมัย เช่น รูปทรงหน้าบันพระอุโบสถ ชุ่มประตูป่าต่าง ภาพจิตรกรรม ลวดลายสิริมงคลของจีน ชุ่มเสมาทรงเกี้ยว ตุ๊กตาศิลาจีน โขนทวาร เสามังกร เป็นต้น และสร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคจิตรกรรมสีอะครีลิคอยู่ในกลุ่มของจิตรศิลป์ คือ ศิลปะที่อำนวยความสะดวกทางใจมุ่งเน้นความงดงาม และความพึงพอใจ มากกว่าประโยชน์ใช้สอย หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ และอารมณ์เป็นสำคัญ (Office of Contemporary Art and Culture Ministry of Culture 2017, A) เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทหนึ่งของงานศิลปะร่วมสมัย

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยโดยมีแนวคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความงามในศิลปะแบบพระราชนิยมที่มีความงามแบบพิเศษคือเป็นการผสมผสานศิลปกรรมแบบไทยและจีน เข้ากันอย่างลงตัว และงดงามข้ามกาลเวลา ซึ่งสะท้อนความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนา ทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ไทยและจีน ผู้วิจัยได้ทำแบบร่างงานจิตรกรรม ที่ได้แรงบันดาลใจจากทั้ง 5 วัด คือ วัดราชโอรสาราม-ราชวรวิหาร วัดนางนองวรวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดเศวตฉัตรวรวิหาร และวัดประเสริฐสุทธาวาส รวมจำนวน 15 ชิ้น และสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้ทฤษฎีทัศนศิลป์ เกณฑ์การประเมินคุณภาพและคุณค่าของจิตรกรรม เป็นเกณฑ์ตัดสินคุณภาพและคุณค่าในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ ซึ่งแยกแยะรายละเอียดมากขึ้นประกอบด้วย มโนภาพ อารมณ์ความรู้สึกสะท้อนใจมีการประจักษ์แห่งศิลปะ

การแสดงออก การจัดองค์ประกอบ อัตลักษณ์ของกระบวนและเทคนิคกลวิธีและทักษะ (Soonpongsri 2016, 292 - 294) ผู้วิจัยได้นำเกณฑ์ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ และใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกแบบร่างงานจิตรกรรม และทำการศึกษายังกลุ่มตัวแทนแบบเจาะจง ได้แก่ ศิลปินอิสระ 5 คน อาจารย์ศิลปะ 5 คน และนักวิชาการทางศิลปะ 5 คน รวม 15 คน จากการสัมภาษณ์รอบที่ 1 กลุ่มตัวแทนแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้น ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบร่างจิตรกรรมที่ได้แรงบันดาลใจจากศิลปกรรม

แบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี จำนวน 5 วัด วัดละ 3 ชิ้นผลงานรวม 15 ชิ้นผลงาน เพื่อให้กลุ่มตัวแทนลงความเห็นคัดเลือกให้เหลือเพียง 1 ชิ้นผลงาน ต่อ 1 วัด รวม 5 ชิ้นผลงาน และนำกลับมาปรับปรุงพัฒนาแบบร่างตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวแทน เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมต่อไป

1.) แบบร่างงานจิตรกรรมจากวัดราชโอรสารามราชวรวิหาร มีแนวคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความงามในศิลปะแบบพระราชนิยมที่มีความงามแบบพิเศษคือเป็นการผสมผสานศิลปกรรมแบบไทยและจีนเข้ากันอย่างลงตัว และงดงามข้ามการเวลา สะท้อนความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนา ทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ไทยและจีน การจัดวางองค์ประกอบภาพ จุดเด่นใช้รูปทรงตุ๊กตาศิลาจีนทวารบาลจีนอยู่ระยะหน้า จุดลงเป็นซุ้มประตูและรูปทรงของหน้าจั่วหน้าบันของพระอุโบสถเป็นพื้นหลังและอยู่ด้านหลังของภาพ จัดวางให้เกิดความสมดุลในแบบสองข้างไม่เท่ากันเพื่อสร้างความน่าสนใจ สร้างระยะใกล้ไกลโดยการลดหลั่นขนาดของรูปทรงซุ้มประตู และกรอบกระจกที่เข้ารูปทรง ต่างขนาด และจัดวางเลื่อมซ้อนขึ้น เพื่อสร้างมิติที่ลวงตา เอกภาพของงานสร้างโดยการนำรูปทรงของหน้าจั่วหน้าบัน ซุ้มประตู รวมทั้งกรอบกระจกมาจัดวางทับซ้อน ผสานรูปทรงเลื่อมซ้อนกันจนเกิดความประสานกลมกลืน การใช้สีบรรยากาศของภาพเป็นสีน้ำเงินเข้มสื่อถึงความมั่นคง สุขุม เยือกเย็น ระเบียบแบบแผน และการอนุรักษ์ ลวดลายเครื่องตั้งเครื่องบูชาหมายถึงบัณฑิต อันเป็นผู้รู้ผู้มีปัญญา เป็นสัญลักษณ์แห่งความสำเร็จ เขียวทางหรือทวารบาลเป็นลักษณะจีนสื่อถึงการปกป้องอารักขา กรอบประตูมีลวดลายกอบัวสีทองสื่อถึงการบูชา กรอบกระจกทองที่ประดับ และลวดลายทองนั้นมีปริมาณมาก สื่อถึงความมั่งคั่ง เจริญรุ่งเรืองทางศาสนา

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 13 คน จากจำนวน 15 คน เลือกภาพแบบร่างงานจิตรกรรมจากวัดราชโอรสารามราชวรวิหาร 02 เป็นอันดับที่ 1 ซึ่งแบบร่างนี้สามารถสะท้อนคุณค่าทางความงาม อารมณ์ความรู้สึก และสามารถแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมายทางด้านความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนา เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนได้มากที่สุด

ภาพที่ 1 แบบร่างจากวัดราชโอรสฯ 01

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

ภาพที่ 2 แบบร่างจากวัดราชโอรสฯ 02

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

ภาพที่ 3 แบบร่างจากวัดราชโอรสฯ 03

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

2.) แบบร่างงานจิตรกรรมจากวัดนางนองวรวิหาร มีแนวความคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความงามในศิลปะแบบพระราชานิยมที่มีความงามแบบพิเศษคือเป็นการผสมผสานศิลปกรรมแบบไทยและจีนเข้ากันอย่างลงตัว และงดงามข้ามกาลเวลา ซึ่งสะท้อนความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนา ทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ไทยและจีน สำหรับวัดนางนองวรวิหารผู้วิจัยจัดวางองค์ประกอบภาพ โดยจุดเด่นใช้รูปทรงของพระประธานเป็นพระจักรพรรดิราชอยู่ระยะหน้า จุดลงเป็นรูปทรงของหน้าบัน ชุ่มประตู่ และกรอบกระจก พื้นหลังเป็นลวดลายภาพจิตรกรรมจัดวางให้เกิดความสมดุลในแบบสองข้างไม่เท่ากันเพื่อสร้างความน่าสนใจ สร้างระยะใกล้ไกลโดยการลดหลั่นขนาดของรูปทรงชุ่มประตู่ และจัดวางเหลื่อมซ้อนขึ้นให้ค่าน้ำหนักของสีในพื้นที่หลังมีความเจือจางไม่คมชัดเพื่อสร้างมิติที่ลวงตา เอกภาพของงานสร้างโดยการนำรูปทรงของหน้าจั่วหน้าบัน ชุ่มประตู่ รวมทั้งกรอบกระจกมาจัดวางทับซ้อน ผสานรูปทรงเหลื่อมซ้อนกันจนเกิดความประสานกลมกลืน การใช้สีบรรยากาศของภาพเป็นสีแดงเข้มสื่อถึงความมุ่งมั่น ความกล้าหาญ ความเป็นผู้นำ และการปกครอง รูปทรงของพระประธานเป็นพระจักรพรรดิราช มีลักษณะพระพุทธรูปทรงเครื่อง มีความหมายถึงผู้มีคุณธรรมและอำนาจต่าง ๆ ในการเป็นราชาเหนือราชาทั้งหลาย

เมื่อสวรรคตแล้วจะจุติเป็นเทพบนสวรรค์ มีนัยยะแฝงด้านคติธรรมของการปกครองและคุณสมบัติของการเป็นกษัตริย์ ลวดลายพื้นหลังเป็นภาพเขียนเรื่องชมพูบดีสูตรแสดงภาพทอ้งพระโรงภายในพระนครหลวง มีพระจักรพรรดิราชประทับอยู่เป็นประธาน โดยมีชมพูบดีเข้าเฝ้าพระจักรพรรดิราชและสำนักถึงบุญบารมีที่ตนไม่สามารถเทียบได้ สอดคล้องกับองค์พระพุทธรูปทรงเครื่องอย่างพระจักรพรรดิราช หน้าบันของวิหารที่มีการตัดทอนรูปทรงจากหน้าจั่วแบบไทยเป็นหน้าจั่วแบบจีน และมีลวดลายประดับเป็นรูป อาวุธเขียน มังกร ถะ และสัตว์ต่าง ๆ ล้วนเป็นสัญลักษณ์แห่งสิริมงคล กรอบกระจกทองที่ประดับ ชุ่มประติมากรรมประดับทองจำนวนมาก สื่อถึงความมั่งคั่ง เจริญรุ่งเรืองทางศาสนา และเศรษฐกิจ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 11 คน จาก 15 คน เลือกแบบร่างงานจิตรกรรมจากวัดนางนองวรวิหาร 03 เป็นลำดับที่ 1 ซึ่งแบบร่างนี้สามารถสะท้อนคุณค่าทางความงาม อารมณ์ความรู้สึก และสามารถแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมายทางด้านความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนา เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนได้มากที่สุด

ภาพที่ 4 แบบร่างจากวัดนางนองฯ 01

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

ภาพที่ 5 แบบร่างจากวัดนางนองฯ 02

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

ภาพที่ 6 แบบร่างจากวัดนางนองฯ 03

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

3.) แบบร่างงานจิตรกรรมจากวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีแนวความคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความงามในศิลปะแบบพระราชนิยมที่มีความงามแบบพิเศษคือเป็นการผสมผสานศิลปกรรมแบบไทยและจีนเข้ากันอย่างลงตัวและงดงามข้ามกาลเวลา ซึ่งสะท้อนความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนา ทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ไทยและจีนสำหรับวัดกัลยาณมิตรผู้วิจัยจัดวางองค์ประกอบภาพ จุดเด่นใช้รูปทรงของซุ้มโหลนทวารอยู่ระยะหน้า จุดลงเป็นรูปทรงของ ซุ้มประตู และหน้าบันเหลื่อมซ้อนรูปทรงกัน พื้นหลังเป็นรูปทรงหน้าจั่วเหลื่อมซ้อนกับลวดลายดอกไม้ร่วง จัดวางให้เกิดความสมดุลในแบบสองข้างไม่เท่ากันเพื่อสร้างความน่าสนใจ สร้างระยะใกล้ไกล โดยการจัดวางเหลื่อมซ้อนชั้นของรูปทรงจุดลงและพื้นหลังให้ค่าน้ำหนักของสีในพื้นที่มีความเจือจางไม่คมชัดเพื่อสร้างมิติที่ลวงตา เอกภาพของงานสร้างโดยการนำรูปทรงของซุ้มโหลนทวาร หน้าจั่วหน้าบัน และซุ้มประตูมาจัดวางทับซ้อน ผสานรูปทรงเหลื่อมซ้อนกันจนเกิดความประสานกลมกลืน ใช้สีบรรยากาศของภาพเป็นสีส้ม สื่อถึงความมีพลังการเคลื่อนไหว กระฉับกระเฉง ความกระตือรือร้น ช่างคิด ช่างฝัน ความสำเร็จ ความตั้งใจของรัชกาลที่ 3 กับผู้สร้างวัด ซึ่งมีมิตรไมตรีต่อกัน รูปทรงจั่วของพระวิหารหลวง และพระอุโบสถจัดวางซ้อนกันเป็นการประสานรูปทรงทางศิลปะให้สื่อถึงการผสมผสานทางศิลปกรรมไทยและจีน ลวดลายพื้นหลังเป็นภาพดอกไม้ร่วงคือดอกโบตั๋นหรือดอกพุดตานเป็นลายประดับในพระวิหารหลวง สื่อถึงความเจริญ มีบุญวาสนา และเป็นดอกไม้ในดินแดนแห่งสวรรค์ ลวดลายทวารบาลหรือเสี้ยวกางบนบานประตูสื่อถึงการปกป้อง อารักขา และความจงรักภักดี ซุ้มโหลนทวาร หมายถึงซุ้มประตูมณฑลศิลาจีน มีแจกันตั้งอยู่ด้านบนของซุ้ม หมายถึงสุขสงบปลอดภัย ซุ้มสลักหินลวดลายมงคลจีน รูปชก ลก ชั่ว รวมทั้งมังกร กิเลน เป็นสัตว์มงคลแสดงถึงวาสนาความเจริญรุ่งเรือง มั่งคั่งร่ำรวย อายุยืน เปรียบเสมือนเป็นซุ้มแห่งความเป็นสิริมงคล

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 13 คน จาก 15 คน เลือกแบบร่างงานจิตรกรรมจากวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร 03 เป็นลำดับที่ 1 ซึ่งแบบร่างนี้สามารถสะท้อนคุณค่าทางความงาม อารมณ์ความรู้สึก และสามารถแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมายทางด้านความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนา เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนได้มากที่สุด

ภาพที่ 7 แบบร่างจากวัดกัลยาณมิตรฯ 01

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

ภาพที่ 8 แบบร่างจากวัดกัลยาณมิตรฯ 02

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

ภาพที่ 9 แบบร่างจากวัดกัลยาณมิตรฯ 03

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

4.) แบบร่างงานจิตรกรรมจากวัดเศวตฉัตรวรวิหาร มีแนวความคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความงามในศิลปะแบบพระราชนิยมที่มีความงามแบบพิเศษคือเป็นการผสมผสานศิลปกรรมแบบไทยและจีนเข้ากันอย่างลงตัวและงดงามข้ามกาลเวลา สะท้อนความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนา ทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ไทยและจีนสำหรับวัดเศวตฉัตรผู้วิจัยจัดวางองค์ประกอบภาพ ใช้รูปทรงโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมคือหน้าจั่วหน้าบันของพระอุโบสถเป็นจุดเด่นจัดวางเกือบกึ่งกลางภาพทับซ้อนกับรูปทรงของบานประตูลงรักปิดทองรูปฉัตรสร้างระยะใกล้ไกลโดยการใช้น้ำหนักอ่อนในระยะหน้า น้ำหนักเข้มในระยะหลัง และลดทอนลงรักปิดทองเหลื่อมซ้อนกับลวดลายจิตรกรรมไทยลายดอกไม้วางอยู่ในพื้นหลังมีค่าน้ำหนักที่เบาบาง ไม่คมชัด เพื่อให้จุดเด่นที่อยู่ระยะหน้าเด่นชัดขึ้น เอกภาพของงานสร้างโดยการนำรูปทรงของหน้าจั่วหน้าบันพระอุโบสถ และบานประตูลงรักปิดทองรูปฉัตรมาจัดวางทับซ้อน ผสานเชื่อมโยงรูปทรงเหลื่อมซ้อนกันจนเกิดความประสานกลมกลืนใช้สีบรรยากาศของภาพเป็นโทนสีน้ำตาล สื่อถึงความอบอุ่น ความเก่าแก่ สภาพอดีตกาล เปรียบตั้งความสัมพันธ์ทางครอบครัว ระหว่างรัชกาลที่ 3 กับพระองค์เจ้าฉัตร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องทางเชื้อพระวงศ์รูปทรงจั่วและหน้าบันของพระอุโบสถเป็นลักษณะจีนตามแบบพระราชนิยม ลวดลายพื้นหลังเป็นภาพดอกไม้ร่วงลดทอนรูปฉัตร 5 ชั้น แสดงถึงฉัตรสำหรับพระราชโอรส หรือพระราชธิดาของพระมหากษัตริย์ที่ดำรงพระอิสริยยศเป็นพระองค์เจ้า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระองค์เจ้าฉัตรผู้สร้างวัด

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 15 คน จากจำนวน 15 คน เลือกแบบร่างงานจิตรกรรมจากวัดเศวตฉัตรวิหาร 03 ภาพนี้ เป็นลำดับที่ 1 ซึ่งแบบร่างนี้สามารถสะท้อนคุณค่าทางความงาม อารมณ์ความรู้สึก และสามารถแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมายทางด้านความเจริญรุ่งเรือง ทางด้านศาสนาเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนได้มากที่สุด

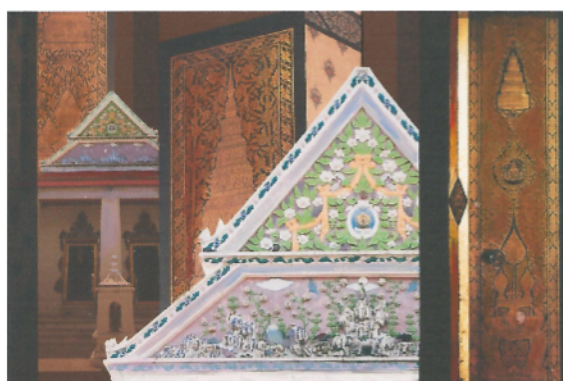
ภาพที่ 10 แบบร่างจากวัดเศวตฉัตรฯ 01

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

ภาพที่ 11 แบบร่างจากวัดเศวตฉัตรฯ 02

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

ภาพที่ 12 แบบร่างจากวัดเศวตฉัตรฯ 03

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

5.) แบบร่างงานจิตรกรรมจากวัดประเสริฐสุทธาวาส แนวความคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความงามในศิลปะแบบพระราชนิยมที่มีความงามแบบพิเศษคือเป็นการผสมผสานศิลปกรรมแบบไทยและจีนเข้ากันอย่างลงตัว และงดงามข้ามกาลเวลา สะท้อนความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนา ทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ไทยและจีน สำหรับวัดประเสริฐสุทธาวาสผู้วิจัยจัดวางองค์ประกอบภาพ ใช้รูปทรงโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมคือน้ำจ้วหน้าบันของพระอุโบสถเป็นจุดเด่นจัดวางเกือบกึ่งกลางภาพ จุดรองคือบานประตูและซุ้มประตู พื้นหลังคือเครื่องไม้หลังคาและภาพจิตรกรรมจากรักรณกรรมสามก๊ก สร้างระยะใกล้ไกลโดยการใช้สีน้ำหนักเน้นความคมชัดของจุดเด่น และน้ำหนักที่เจือจางไม่คมชัดในระยะหลัง รวมทั้งใช้เส้นแนวกระเบื้อง และเส้นเครื่องไม้หลังคาเป็นเส้นนำสายตาเอกภาพสร้างโดยการนำรูปทรงของหน้าจ้วหน้าบันพระอุโบสถ และบานประตู ซุ้มประตู จัดวางตำแหน่งในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งใช้ค่าน้ำหนักของสีแดงและสีขาวเชื่อมโยงรูปทรงให้เกิดความประสานกลมกลืน การใช้สีบรรยากาศ

ของภาพเป็นโทนสีแดงขาว สีแดงสื่อถึงความเจริญรุ่งเรือง มั่งคั่ง สีขาวสื่อถึงความบริสุทธิ์ สงบสุข และความศรัทธา เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา หน้าบันเป็นแบบลักษณะจีนมีลายดอกไม้ประดับและภาพคนพายเรืออยู่กลาง หน้าบันสื่อถึงคนจีนที่ทำการค้า ลวดลายภาพสามก๊กสื่อถึงความนิยมด้านวรรณกรรมจีนในสมัยรัชกาลที่ 3 เครื่องไม้หลังคา และประตูด้านใน เป็นสีแดง ไม่มีลวดลาย แสดงถึงความเรียบง่าย เป็นลักษณะของวัดที่สร้างโดยสามัญชน

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 14 คน จากจำนวน 15 คนเลือกแบบร่างงานจิตรกรรมวัดประเสริฐสุทธาวาส 03 เป็นลำดับที่ 1 ซึ่งแบบร่างนี้สามารถสะท้อนคุณค่าทางความงาม อารมณ์ความรู้สึก และสามารถแสดงออกถึง แนวความคิดที่สื่อความหมายทางด้านความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนา เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างไทย และจีนได้มากที่สุด

ภาพที่ 13 แบบร่างจากวัดประเสริฐฯ 01

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

ภาพที่ 14 แบบร่างจากวัดประเสริฐฯ 02

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

ภาพที่ 15 แบบร่างจากวัดประเสริฐฯ 03

(© Panpassorn Phatthapasit 30/04/2018)

การปรับปรุงแบบร่างงานจิตรกรรมร่วมสมัย

จากการสรุปผลแบบสัมภาษณ์รอบที่ 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และได้ดำเนินการปรับปรุงภาพร่างตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

แบบร่างจิตรกรรมวัดราชโอรสารามราชวรวิหาร ผู้วิจัยได้เพิ่มประติมากรรมทวารบาลจีนเพิ่มให้เกิดมิติระยะหน้ามากขึ้นและล่อมิติและรูปทรงกับภาพทวารบาลจีนบนบานประตูด้านหลัง และลดทอนรายละเอียดของกรอบรูปลวดลายทอง และสร้างน้ำหนักอ่อนแก่ในกรอบรูปลวดลายทองให้เกิดมิติระยะใกล้ไกล และลดรายละเอียดในภาพเพื่อนลดความอึดอัดขององค์ประกอบ

ภาพที่ 16 แบบร่างจากวัดราชโอรสา 02 ปรับปรุง
(© Panpassorn Phatthaprasit 30/06/2018)

แบบร่างจิตรกรรมวัดนางนองวรวิหาร ผู้วิจัยได้ปรับองค์ประกอบของภาพให้พระประธานอยู่เกือบกึ่งกลางภาพ สร้างระยะหน้าให้ชัดเจน และสร้างระยะหลังให้เบาบางหลวมซ้อนกันให้เกิดมิติมากขึ้น และได้นำภาพลายกำมะลอภาพฮก ลก ชิว เป็นสัญลักษณ์มงคลแบบจีนที่ปรากฏอยู่ในพระอุโบสถวัดนางนองวรวิหารมาเป็นส่วนประกอบของพื้นหลัง จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงโครงสร้างของภาพได้มากขึ้น

ภาพที่ 17 แบบร่างจากวัดนางนองฯ 03 ปรับปรุง
(© Panpassorn Phatthapasit 30/06/2018)

แบบร่างจิตรกรรมวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ผู้วิจัยได้สร้างการเชื่อมรูปทรง ได้แก่ พื้นสีเทาด้านล่างของภาพ และเสามังกร 2 ต้น ที่มีขนาดต่างกันและมีโทนสีเทาเจือสีน้ำตาล เพื่อให้เกิดการเชื่อมรูปทรง ความกลมกลืนและมีเอกภาพมากขึ้น และสร้างระยะการนำสายตา ผู้วิจัยได้ตัดรูปทรงซุ้มประตูที่ซ้อนกับภาพทวารบาลจีนออก เพื่อให้การสื่อความหมายในรายละเอียดเกิดความชัดเจนมากขึ้น

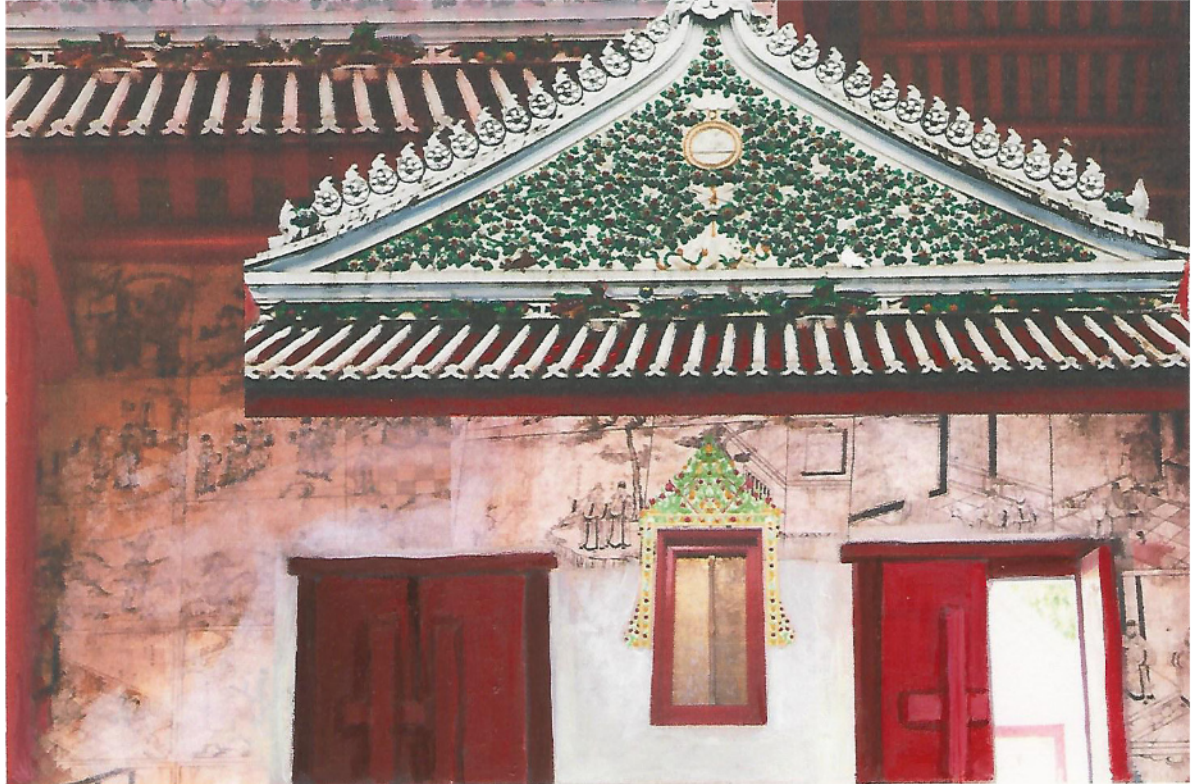
ภาพที่ 18 แบบร่างจากวัดกัลยาณมิตรฯ 03 ปรับปรุง
(© Panpassorn Phatthapasit 30/06/2018)

แบบร่างจิตรกรรมวัดเศวตฉัตรวิหาร ภาพร่างจิตรกรรมชิ้นนี้สามารถแสดงคุณค่าของสถาปัตยกรรมและลวดลายประดับสถาปัตยกรรมจากศิลปะแบบพระราชนิยมได้เป็นอย่างดีแสดงให้เห็นถึงการจัดองค์ประกอบที่มีทุกระยะและสร้างความสมดุลในภาพรวมได้ดี ผู้วิจัยได้ลดทอนรายละเอียดของงานลายรดน้ำลงบ้างเพื่อให้เกิดพื้นที่ว่างลดความอึดอัด และเน้นลวดลายธรรมชาติที่หน้าบัน เพื่อลดความแข็งกระด้างของโครงสร้างสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 19 แบบร่างจากวัดเศวตฉัตรฯ 03 ปรับปรุง
(© Panpassorn Phatthapakit 30/06/2018)

แบบร่างจิตรกรรมวัดประเสริฐสุทธาวาส องค์ประกอบโดยรวมสมดุล ผู้วิจัยได้ปรับตำแหน่งซุ้มประตูเล็กตรงกลางภาพให้อยู่ในตำแหน่งที่ลงตัว ให้เห็นรูปทรงของซุ้มประตูทั้งหมด เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น

ภาพที่ 20 แบบร่างจากวัดประเสริฐฯ 03 ปรับปรุง

(© Panpassorn Phatthapaisit 30/06/2018)

การสร้างสรรค์ผลงาน

เข้าสู่ขั้นตอนการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยแรงบันดาลใจจากศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรี ด้วยเทคนิคสีอะคริลิกบนผ้าใบ จำนวน 5 วัด วัดละ 1 ชิ้นผลงาน รวมจำนวน 5 ชิ้นผลงาน และนำผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยทั้ง 5 ชิ้นผลงาน พร้อมแบบสัมภาษณ์ชุดเดิม เข้าทำการสัมภาษณ์รอบที่ 2 กลุ่มตัวแทนแบบเจาะจงกลุ่มเดิม เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในงานวิจัย ได้ข้อสรุปดังนี้

คุณค่าทางความงามของงานจิตรกรรมร่วมสมัยชุดนี้ มีการจัดองค์ประกอบมีความเหมาะสม รูปทรงที่มาจากโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมรวมถึงลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยจีน ทั้งลวดลายประดับตกแต่งและลวดลายประกอบโครงสร้างสถาปัตยกรรม การใช้สีสร้างบรรยากาศในแต่ละชิ้นผลงานมีลักษณะเฉพาะตามแต่ลักษณะและมูลเหตุการณสร้างวัดซึ่งโดยรวมแสดงถึงพลังบารมีแผ่ความอุดมสมบูรณ์มั่งคั่งและสร้างความสมดุลในแบบสองข้างไม่เท่ากัน แสดงจุดเด่นและจุดรองได้ชัดเจน ใช้สีทองในส่วนของการลายละเอียดสีทองได้สร้างความรู้สึกละเอียดถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ผ่านลวดลาย และทำให้ผลงานมีการประสานกลมกลืนกัน อีกทั้งยังทำให้เกิดการติดตามนำพาผู้ดูไปสู่รายละเอียดที่ซ่อนอยู่ตามจุดต่าง ๆ

คุณค่าทางด้านอารมณ์ความรู้สึกของงานจิตรกรรมร่วมสมัยชุดนี้ ให้อารมณ์ความรู้สึกซาบซึ้งถึงอดีต ความเป็นมาในอดีตความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน ประทับใจในความงดงามของลวดลายประดับ มีลักษณะเป็นงานศิลปะจีนที่ผสมผสานกับศิลปะไทย เช่น จิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นภาพเครื่องบูชา ภาพ ฮก ลก ซิ่ว ภาพวรรณกรรมสามก๊ก ภาพธรรมชาติ ภาพลายพรรณพฤษภ และประติมากรรมตกแต่งเป็นภาพสัตว์มงคลต่าง ๆ รวมทั้งประติมากรรมศิลาจีน เช่น ตุ๊กตาศิลาจีน เสามังกร เป็นต้น ทำให้งานดูมีพลังอำนาจ รู้สึกถึงสิริมงคลตามวัฒนธรรมจีน

การแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมายของผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยชุดนี้ สามารถสื่อความหมายได้ดี ในด้านความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนาและความสัมพันธ์ไทย-จีน ได้เป็นประการหลัก เพราะมีการรับอิทธิพลทางด้านความคิด ความเชื่อ และรูปแบบของศิลปกรรมจีนมาผสมผสานกับศิลปกรรมไทย ส่วนการสื่อสารในด้านเศรษฐกิจ ยังสื่อความหมายไม่ชัดเจน แต่จะมีลักษณะของวิถีชีวิต คติความเชื่อถูกถ่ายทอดสอดแทรกปรากฏในผลงาน

ภาพที่ 21 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม ชั้นที่ 1
(© Panpassorn Phatthapassit 25/11/2018)

ภาพที่ 22 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม ชั้นที่ 2
(© Panpassorn Phatthapassit 30/04/2018)

ภาพที่ 23 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม ชั้นที่ 3
(© Panpassorn Phatthapassit 25/11/2018)

ภาพที่ 24 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม ชั้นที่ 4
(© Panpassorn Phatthapassit 30/04/2018)

ภาพที่ 25 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม ชั้นที่ 5

(© Panpassorn Phatthapasit 25/11/2018)

ข้อเสนอแนะความคิดเห็นในการสร้างสร้งงานจิตรกรรมร่วมสมัยโดยมีแรงบันดาลใจจากศิลปะแบบพระราชนิยม

ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยชุดนี้ให้คุณค่าทางความงามและให้คุณค่าทางด้านอารมณ์ความรู้สึกได้ สร้างความประทับใจ ความรู้สึกซาบซึ้ง ความเป็นมาในอดีตความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน ให้ความรู้สึกถึงลัทธิมงคลตามวัฒนธรรมจีน สามารถแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมายทางด้านความเจริญรุ่งเรือง ทางด้านศาสนาและความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนได้เป็นอย่างดี ส่วนการสื่อความหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจนั้นยังไม่สามารถสื่อสารได้ชัดเจนแต่แฝงอยู่ในลักษณะของวิถีชีวิต คติความเชื่อที่สอดแทรกปรากฏ จากคุณค่าทางความงามความรู้สึกและการสื่อความหมายทั้งหมดของผลงานนั้นเพียงพอมากสำหรับการสร้างสรรค์จิตรกรรมชุดนี้

อภิปรายผลการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง ผู้วิจัยได้ศึกษาวัดที่ก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยแบ่งเป็นวัดที่รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์ และวัดที่พระบรมวงศ์ ขุนนาง สามัญชนสร้างและปฏิสังขรณ์ ได้แก่ 1) วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร 2) วัดนางนองวรวิหาร 3) วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร 4) วัดเศวตฉัตรวรวิหาร 5) วัดประเสริฐสุทธารวาส โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ ศึกษาศิลปะแบบพระราชนิยมเพื่อสรุปข้อค้นพบของรูปแบบการสร้างสร้งผลงานศิลปะแบบพระราชนิยม ศึกษาศิลปะร่วมสมัยเพื่อสรุปข้อค้นพบของรูปแบบการสร้างสร้งผลงานศิลปะร่วมสมัย และสร้างสร้งจิตรกรรมร่วมสมัยโดยมีแรงบันดาลใจจากศิลปะแบบพระราชนิยมสมัยรัชกาลที่ 3

จากการศึกษาศิลปะแบบพระราชนิยม โดยเนื้อหาการศึกษาประกอบไปด้วยงานสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาในส่วนของศิลปะแบบพระราชนิยม และนำรูปทรงทางสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรมมาใช้ในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมร่วมสมัย เช่น รูปทรงหน้าบันพระอุโบสถ ชุ่มประตุน้ำต่าง ภาพจิตรกรรมลวดลายสิริมงคลของจีน ชุ่มเสมาทรงเกี้ยว ตุ๊กตาศิลาจีน โขลงทวาร เป็นต้น และสร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคจิตรกรรมสีอะคริลิกซึ่งอยู่ในกลุ่มประเภทจิตรศิลป์ คือ ศิลปะที่อำนวยความสะดวกทางใจมุ่งเน้นความงดงามและความพึงพอใจมากกว่าประโยชน์ใช้สอย ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ และอารมณ์ เป็นสำคัญ (Office of Contemporary Art and Culture Ministry of Culture 2017, A) เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทหนึ่งของงานศิลปะร่วม โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความงามในศิลปะแบบพระราชนิยมที่มีความงามแบบพิเศษคือเป็นการผสมผสานศิลปกรรมแบบไทยและจีนเข้ากันอย่างลงตัว และงดงามข้ามกาลเวลา สะท้อนความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนา ทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ไทยและจีน

ผลการวิจัยจากการสำรวจความคิดเห็นการประเมินคุณภาพและคุณค่าของผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยแรงบันดาลใจจากศิลปะแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 รวมจำนวน 5 ชิ้นผลงาน จากผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย ศิลปินอิสระ 5 คน อาจารย์ศิลปะ 5 คน และนักวิชาการทางด้านศิลปะ 5 คน รวมจำนวน 15 คน ได้สรุปความคิดเห็นว่าผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยชุดนี้ให้คุณค่าทางความงาม คือ องค์ประกอบมีความเหมาะสม รูปทรงที่มาจากโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมรวมถึงลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยจีน ทั้งลวดลายประดับตกแต่งและลวดลายประกอบโครงสร้างสถาปัตยกรรม การใช้สีสร้างบรรยากาศในแต่ละชิ้นผลงานมีลักษณะเฉพาะตามแต่ละลักษณะและมูลเหตุการณสร้างวัด โดยรวมแสดงถึงพลังบารมีแผ่ความอุดมสมบูรณ์ มั่งคั่ง และสร้างความสมดุลในแบบสองข้างไม่เท่ากัน แสดงจุดเด่นและจุดรองได้ชัดเจน ใช้สีทองในส่วนจายละเอียด สีทองได้สร้างความรู้สึกระส่ำระสายถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ผลงานมีการประสานกลมกลืนกัน อีกทั้งยังทำให้เกิดการติดตามนำพาผู้ดูไปสู่รายละเอียดที่ซ่อนอยู่ตามจุดต่าง ๆ ให้คุณค่าทางด้านอารมณ์ความรู้สึกได้ คือ สร้างความประทับใจ ความรู้สึกซาบซึ้งถึงความเป็นมาในอดีต ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน ให้ความรู้สึกถึงสิริมงคลตามวัฒนธรรมจีน และสามารถแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมายทางด้านความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนา และความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องตามทฤษฎีทัศนศิลป์ เกณฑ์การประเมินคุณภาพและคุณค่าของจิตรกรรม (Soonpongsri 2016, 211 - 294) ส่วนการสื่อความหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจนั้นยังไม่สามารถสื่อสารได้ชัดเจนแต่แฝงอยู่ในลักษณะของวิถีชีวิต ความคิดที่สื่อความหมาย ทั้งหมดของผลงานนั้นเพียงพอสำหรับการสร้างสรรค์จิตรกรรมชุดนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์การวิจัยครั้งต่อไป

1. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ควรอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ชัดเจนเนื่องด้วยผู้เชี่ยวชาญบางท่านไม่ได้อยู่ในวงการทางวิชาการ
2. ควรพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานให้มีจำนวนที่เหมาะสมเพื่อนำไปจัดแสดงนิทรรศการเดี่ยวอย่างมีคุณภาพ
3. ควรมีการเผยแพร่ผลงานเพื่อรับการประเมินคุณค่าของผลงานทัศนศิลป์
4. ควรศึกษาเนื้อหาด้านอื่นนอกเหนือจากรูปแบบศิลปกรรมในศิลปะแบบพระราชนิยมเพื่อให้เกิดความลึกของเนื้อหามากขึ้นและอาจนำผลการวิเคราะห์มาสู่แนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะในรูปแบบใหม่ ๆ
5. ในการสร้างสรรค์ผลงานในแต่ละชิ้นจาก 5 วัด อาจสร้างสรรค์ด้วยเทคนิควิธีการที่แตกต่างกัน อาจเกิดประโยชน์ทางด้านการค้นพบรูปแบบหรือแนวทางที่จะพัฒนาเป็นงานแบบใหม่ซึ่งมีฐานมาจากศิลปะไทยที่สร้างผลกระทบในศิลปะร่วมสมัยได้

References

- Sriyanalak, K. “Kān Sū Khwāmmāi Khōng Phāp Mongkhon Čhīn. [Interpretation of Chinese auspicious images].” *Journal of Chinese Studies* 4, no. 4 (April 2011): 22 - 43.
- Soonpongsri, K. *Sunthariyasāt: Lak Pratyā sinlapa Thritsadī sin Sinlapa wičhān*. [Aesthetics: Philosophy of Art, Art Theory, Art Criticism]. 3rd ed. Bangkok: Chulalongkorn University, 2016.
- Panyapetch, C. “Sinlapa Rūamsamai Thai Phāitai Nāokhit Lang ‘ānānikhom Nai Thotsawat Thī 1990. [Thai contemporary art under the post-colonial concept of the 1990s].” *Journal of Fine Arts* 6, no.1 (January/June 2015), 86 - 91.
- Phakdeekham, S. and Phakdeekham, N. *Sām Siri mongkhon yon Sinlapa Čhīn Na Wat Thai nai Krung Thēp...* . [Serm-prosperity Chinese art at a Thai temple in Bangkok]. 1st ed. Bangkok: Amarin, 2010.
- Luechapattthanaporn, S. *Sān sin Čhīn - Sayām*. [San Silpa, China-Siam]. 1st ed. Bangkok: Chulalongkorn University Book Center, 2005.
- Office of Contemporary Art and Culture Ministry of Culture. *Nayōbāi lāe konlayutthasāt Songsām Sinlapa Watthanatham rūamsamai (Phō.Sō. 2013 - 2017)*. [Policy and Strategy to Promote Contemporary Art and Culture (2013 - 2017)]. Bangkok: Office of Printing Business. The War Veterans Organization of Thailand, 2017.
- Leksukhum, S. *Khwāmsamphan Čhīn - Thai Yōng Yai Lūatlāi Pradap*. [China - Thailand Relations Unite the decorative pattern]. 1st ed. Bangkok: Ancient City Publishing House, 2007.
- Tangchalok, I. *Nāothāng Kānsōn Lāe Sāngsan Čhittrakam Khansūng*. [Guidelines for Teaching and Creating Advanced Painting]. Bangkok: Amarin, 2007.
- Nuansawat, A. *Sinlapa Rūamsamai Thai: Samnakngān Sinlapa Watthanatham Rūamsamai Krasūang Watthanatham*. [Thai Contemporary Art: Office of Contemporary Art and Culture. Ministry of Culture]. Bangkok: Rungsilp, 2015.